

OSMANLI'NIN SUSKUNLARI
1790 İSMAİL KUŞATMASI, ŞİDDET VE KAMUOYU

AYSEL YILDIZ

AYSEL YILDIZ

Siyasi kültür, toplumsal hareketler, modernleşme dinamikleri ve bürokrasi üzerine çalışmalar yapan bir Osmanlı tarihçisidir. European Research Council (ERC) tarafından desteklenen JANET: Janissary Networks projesinin araştırmacı ekibinde yer almaktadır.

Başlıca eserleri: *Osmanlı'da Kriz ve İsyan: Sultanın Düşüşü* (2023) [*Crisis and Rebellion in the Ottoman Empire: The Downfall of a Sultan in the Age of Revolution* (2017)]; *Kenar Adamları ve Bendeleri: Ruscuk Ayanı Tirsinikli İsmail Ağa ve Alemdar Mustafa Paşa'nın Adamları Manuk Mirzayan ve Köse Ahmed Efendi* (2018). Ayrıca, Ubeydullah Kuşmani, Ebubekir Efendi, *Asiler ve Gaziler: Kabakçı Mustafa Risalesi*, (2007), *A Military History of the Mediterranean Sea – Aspects of War, Diplomacy and Military Elites*, G. Theotokis ve A. Yıldız (haz.), (2018) ile, *Payitaht Yeniçerileri: Padişahın 'Asi Kulları', 1700-1826*, A. Yıldız, Y. Spyropoulos ve M. Mert Sunar (haz.) (2022) başlıklı eserlerin editörüdür.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	13
ÖNSÖZ	15
GİRİŞ	
İSMAİL’İN SUSKUNLARI: BİR KUŞATMANIN ARDINDAN	17
1. BÖLÜM	
SAVAŞ, MUHASARA VE “TOP SAĞANAĞI”	35
2. BÖLÜM	
“ŞANLI ÖLÜMLER” VE OSMANLI KAMUOYU	82
3. BÖLÜM	
İSMAİL’İN SUSMAYANLARI: “ŞEYTANIN BİLE ÇILDIRDIĞI ZAMANLAR”	135
SONUÇ YERİNE	
PRESTON’IN <i>İSMAİL MUHASARASI</i> VE BYRON’IN <i>DON JUAN</i> ’I	187
Ek 1	
1790 İSMAİL KUŞATMASI SIRASINDA ÖLDÜRÜLEN, ESİR DÜŞEN VEYA AKİBETİ BELLİ OLMAYANLARIN LİSTESİ	214

Ek 11

WILLIAM PRESTON, <i>İSMAİL MUHASARASI VEYA Bir Savaş İhtimali</i> isimli Eserin Türkçe Çevirisi	255
---	-----

Ek 111

LORD BYRON, <i>DON JUAN</i> , VII. ve VIII. KANTOLARIN Türkçe Çevirisi	364
---	-----

SEÇİLİ KAYNAKÇA	438
-----------------	-----

DİZİN	452
-------	-----

HARİTA, TABLO, PLAN VE GÖRSEL

Harita 1: 18. ve 19. yüzyıl başı Osmanlı-Rus Savaşlarının ana hatları	42
Harita 2: İsmail kasabası krokisi üzerinden İsmail Kalesi saldırı planı	86
Tablo 1: Tayinat Defterine Göre Mart 1790'da İsmail'de asker mevcudu	55
Plan 1: 1790 İsmail Kuşatması planı	76
Görsel 1: Isaac Cruikshank'ın, The Moment of Reflection; or, A Tale for Future Times isimli karikatürü	173

KISALTMALAR

A.MKT.d.	Bab-1 Asafı Mektubi Kalemi Defterleri
A. RSK.d.	Bab-1 Asafı Ruus Kalemi Defterleri
AE.SABH.I.	Ali Emiri I. Abdülhamid fonu
AE.SSLM. III.	Ali Emiri III. Selim fonu
BOA.	Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi
C.AS.	Cevdet Askeriye
C.HR.	Cevdet Hariciye
C. ML.	Cevdet Maliye
d.	defter
D. KKL.d.	Bab-1 Defteri Küçük Kale Kalemi Defterleri
D.BŞM.NZE.d.	Bab-1 Defteri Nüzül Eminliği Defterleri
e.	evrak
HAT.	Hatt-ı Hümayun
KK.d.	Kamil Kepeci Defterleri
NA.	National Archives
TsGVIA-VUA.	Sentralniy Gosudarstvenniy Voenno-İstoriçeskiy Arhiv [Rusya Askeri Tarih Arşivi]-Voenno-Uçeniy Arhiv [Rusya Askeri Bilimler Arşivi fonu]
TSMA.	Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi
v.	varak
Aylar	[M: Muharrem; S: Safer; Ra: Rebiülevvel; R: Rebiülahir; Ca: Cemaziyelevvel; C: Cemaziyelahir; B: Receb; Ş: Şaban; N: Ramazan; L: Şevval; Za: Zilkade; Z: Zilhicce]

kabul edilen İbrahim Ben Ali Haggin'in (ö. 1800) sıra dışı hayatı üzerine yazdığım bir makalede ise, kendisinin aynı savaşta St. Petersburg'da esareti sırasında İsmail'deki anne, baba, üç eş ve altı çocuğunun 1790 kuşatmasında hayatını kaybettiğini tespit ettim. Ayrıca her sınıf, rütbe ve bölgeden esir düşen ve ölenlerle ilgili çok fazla vesikaya rastlamam İsmail'deki yıkım ve can kaybının sıradan olmadığına dair hissiyatımı güçlendirerek merakımı iyice arttırdı.

Mart 2025'te Paris'te düzenlenen İslam dünyasında şiddet konulu bir çalıştaya davet edilmem, 1790 kuşatmasını nihayet derinlemesine incelememe vesile oldu. Çalıştay tebliğlerinden oluşacak kitap için hazırladığım makalede, sayfa kısıtlaması nedeniyle bazı hususlara yeterince yer verememiştim. Elinizdeki bu kitapta ise, görgü tanıklarının gözlemlerine ve meselenin dönem basını ile edebiyattaki yansımalarına daha geniş yer verme imkânı buldum. Özellikle dönem kaynaklarının ve savaş karşıtı metinlerin sesini duyurmak maksadıyla bol bol alıntı yapmayı tercih ettim.

Beni bizzat içine çeken ve büyük bir zevk ve ilgiyle çalıştığım bu çalışmayı, bir yandan şiddeti anlamak gayretimin; bir yandan ülkemizde pek bilinmeyen bu önemli vakayı tanııtma arzumun, bir yandan da kuşatma sırasında her iki tarafta hayatını kaybedenlere saygımın bir tezahürü olarak sunmak isterim. Şiddet ve edebiyatın yönlendirdiği ve barışa vesile olması dileğiyle giriştiğim bu serüvenimde bana eşlik eden dost ve meslektaşlarıma müteşekkirim. Çalışmamın her aşamasında destek olan Deniz Kılıç, Abdülmennan Altıntaş, Candan Badem, Eyüp Şimşek, Hakan Engin, Merve Çakır Elif Conker ve eşim Mehmet Yaşar Yıldız'a özel bir teşekkür borçluyum. Ayrıca, farklı aşamalarda yardımlarını esirgemeyen Hakan Kırımlı, Simon Kow, Benan Kazdağlı, Semih Çelik, Sinan Kaya, Yusuf Ziya Karabıçak, M. Mert Sunar, Deniz Türker, Murat Dağlı, Barbaros Köksal ve İrfan Akça'ya da şükranlarımı sunmak isterim. Ayrıca emekleri için FOL Kitap'a ve özellikle Cansu Aksoy'a teşekkür ederim.